

Persones i activitat econòmica

Els serveis de proximitat a la gent gran a les zones rurals, una oportunitat de desenvolupament local

Judit Pardos i Jordana
judit.pardos@raiels.cat

Ambientòloga especialitzada en desenvolupament rural. Raiels, iniciatives que arrelen

Núria Alamon i Beas
nuria.alamon@raiels.cat

Il·licenciada en humanitats i especialitzada en desenvolupament rural. Raiels, iniciatives que arrelen

RESUM

L'envelliment de la població actual catalana és una tendència en creixement que incrementa la complexitat de les zones rurals a causa de determinats desavantatges afegits en la gent gran que envella en aquests territoris. Menys infraestructures i més distància respecte als centres neuràlgics d'activitat econòmica, dificultats de mobilitat agreujades per un transport públic deficient i menys accés a serveis especialitzats, entre d'altres, són factors que estan condicionant la voluntat majoritària de la població gran que resideix als pobles: poder envellir a casa o al municipi d'origen. Com a societat, tenim al davant l'important repte d'ofrir solucions innovadores que vetllin per un envelliment saludable, actiu i de qualitat, unes respostes que ens permetin dotar de serveis de proximitat la gent gran que viu a les zones rurals a partir d'una nova mirada, centrada en les seves necessitats, desitjos i inquietuds, i alhora generar una oportunitat d'ocupació per a professionals que resideixen en aquests territoris, la qual afavoreixi el desenvolupament local i rural i mitigui el despoblament i l'èxode juvenil. Paraules clau: espais naturals, desenvolupament rural, patrimoni, canvi climàtic.

Paraules claus: envelliment, gent gran, zones rurals, serveis, proximitat, desenvolupament rural i local

NOTA: Agraïm a Núria Poch i Carme Segarra la col·laboració en la redacció d'aquest article. Totes dues, a les comarques de les Garrigues i l'Urgell, respectivament, fan una gran tasca per contribuir a una millora de la qualitat de vida de la gent gran dels seus territoris.

RESUMEN

El envejecimiento de la población actual catalana es una tendencia en aumento que incrementa la complejidad de las zonas rurales debido a ciertas desventajas añadidas para la gente mayor que envejece en estos territorios. Menos infraestructuras y mayor distancia respecto a los centros neurálgicos de actividad económica, dificultades de movilidad agravadas por un transporte público deficiente y menos acceso a servicios especializados, entre otros, son factores que están condicionando la voluntad mayoritaria de nuestra población mayor residente en pueblos: poder envejecer en casa o en el municipio de origen. Tenemos por delante el importante reto, como sociedad, de ofrecer soluciones innovadoras que velen por un envejecimiento saludable, activo y de calidad, respuestas que nos permitan dotar de servicios de proximidad a la gente mayor que vive en las zonas rurales a partir de una nueva mirada, centrada en sus necesidades, deseos e inquietudes, y generar a la vez una oportunidad de empleo para profesionales que residen en estos territorios, la cual favorezca el desarrollo local y rural y mitigue la despoblación y el éxodo juvenil

Palabras clave: envejecimiento, gente mayor, zonas rurales, servicios, proximidad, desarrollo rural y local

ABSTRACT

The ageing of the current Catalan population is a growing tendency that proves more complex in rural areas due to certain added disadvantages faced by the ageing elderly population of these territories. Less infrastructure and a greater distance from the neuragic centres of economic activity, mobility difficulties worsened by deficient public transport and less access to specialized services are some of the factors which condition the predominant desire of elderly people who reside in towns: to be able to grow old at home or in their municipalities of origin. As a society, we face a major challenge: to offer innovative solutions that ensure healthy, active and quality ageing, responses that will allow us to provide proximity services to elderly people living in rural areas from a new perspective focused on their needs, desires and concerns, and simultaneously generate job opportunities for professionals residing in these territories, that favour local and rural development and aim to mitigate depopulation and youth exodus.

Key words: ageing, elderly people, rural areas, services, proximity, rural and local development

Font: Pixabay

Reptes de l'envelliment en els territoris rurals

El canvi demogràfic cap a una població cada cop més longeva és un dels grans reptes als quals s'enfronta Catalunya (i Europa, en general), ja que afecta l'equilibri econòmic, social i cultural, territorial o ambiental.

L'evolució demogràfica del nostre país ha estat ràpida i intensa, i ha comportat canvis, especialment, a dos nivells:

Demogràfic: la transformació de la piràmide de població com a conseqüència de la reducció de la natalitat i l'augment de l'envelliment per un increment de l'esperança de vida.

Distribució territorial: concentració cada cop més elevada de la població a les àrees urbanes i progressiu despoblament i envelliment de les zones rurals.

Segons dades de l'IDESCAT, l'any 2018, en el conjunt de Catalunya un 18,70% de la població és més gran de 65 anys, o el que és el mateix, 1.421.421 persones. I d'aquestes, un 16,61%, és a dir, 236.103, tenen més de 85 anys. Tot i així, si es fa un canvi d'escala i es miren aquestes mateixes dades en els àmbits comarcal i municipal, els indicadors estadístics canvien i es fa palès que les zones rurals i d'interior són, en conjunt, les més envellides. Les comarques del sud de la província de Lleida i les interiors de Tarragona, així com el Prepirineu, amb unes dinàmiques demogràfiques recessives, són les que concentren una proporció més elevada de població més gran de 65 anys (Fundació del Món Rural, 2015) (fig. 1).

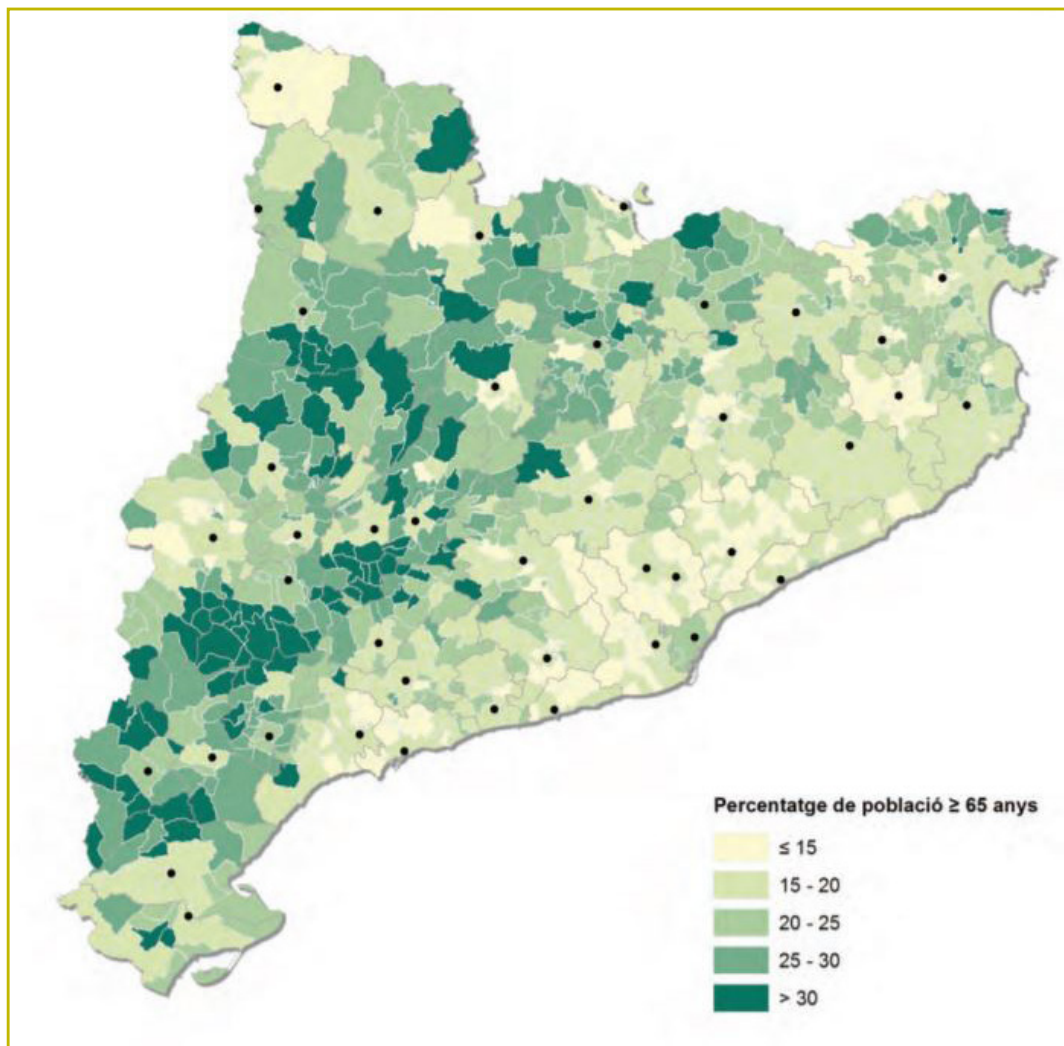

Figura 1. Percentatge de població de més de 65 anys. Any 2014. Font: L'actualitat del món rural: Fundació del Món Rural

[Aquesta situació fa que la gent gran sigui un dels col·lectius més vulnerables i un dels que mereixen més atenció, especialment en aquestes zones amb tendències recessives, atès que s'hi s'aguditzen, també, altres situacions, com l'èxode juvenil, la masculinització de la població, la reducció de la natalitat o l'amenaça de la pèrdua de serveis bàsics com les escoles.

Aquest punt de partida deixa la gent gran de les zones rurals en una situació de desavantatge per comparació a la de les àrees urbanes, atès que la seva qualitat de vida queda condicionada, veu que ha d'assumir més riscos,¹ com la solitud, la reducció de la mobilitat per la dependència del transport (el servei públic, en aquestes zones, és escàs o inexistent) o per la dificultat d'accedir als serveis de suport i atenció socio sanitàries pel fet que viuen en un entorn rural on escassegen els professionals qualificats d'aquest sector.

Les zones rurals presenten, en definitiva, una situació de desavantatge respecte a les àrees urbanes pel que fa a poder oferir un envelliment de qualitat en relació amb l'oferta dels serveis de proximitat.

Alhora, des del punt de vista del desenvolupament local, les zones rurals mostren un clar desavantatge en termes d'oportunitats: menys infraestructures i més distància respecte als centres neuràlgics d'activitat econòmica en disminueixen l'atractiu per desenvolupar-hi activitats econòmiques.

Tanmateix, moltes persones de les zones rurals expressen un fort desig de continuar vivint a casa seva i al seu lloc d'origen quan es fan grans, una voluntat que encaixa amb el concepte que els experts europeus anomenen *aging in place* ("envellir al poble") (UNECE, 2017).

1. UNECE. Older persons in rural and remote areas. Policy Brief on Ageing, núm. 18 [març 2017].

Aquest plantejament de l'envelliment al lloc d'origen i residència és molt beneficiós per a la gent gran, atès que els permet mantenir-se en entorns familiars reconeixadors que els aporten seguretat i tranquil·litat. A més, en aquest entorn proper també acostuma a haver-hi una xarxa social consolidada que ajuda a prevenir l'aïllament social de les persones grans i que els va bé quan requereixen suport i atencions puntuals. Cal tenir present que, com més edat, menys mobilitat, i, per tant, és important poder accedir a serveis propers per tenir una vida social plena i activa.

La tendència demogràfica apunta a un envelliment de la població cada cop més gran. El procés d'envelliment de la nostra societat no té aturador. Així doncs, per fer front a aquest repte és imprescindible, en primer lloc, prendre consciència d'aquesta realitat, i, en segon lloc, tenir clar que cal actuar de forma planificada i preventiva. Cada vegada viurem més, però és per aquesta raó que també caldrà que la gent gran compti amb més serveis, tant en l'àmbit urbà com en el rural, per poder tenir un millor envelliment.

Aquest escenari, que, d'entrada, planteja una situació complexa, especialment a les zones rurals, cal positivitzar-lo i afrontar-lo com una oportunitat de desenvolupament local i de generació de nous llocs de treball, tan imprescindibles per poder fixar i arrelar població (sobretot, jove) als nostres territoris rurals.

Els enfocaments *de baix cap a dalt* des d'una òptica de desenvolupament local són essencials per alinear les polítiques públiques i, alhora, afavorir la creació d'iniciatives privades amb capacitat per donar resposta a les necessitats de serveis de proximitat de la població gran de les zones rurals.

Estimular les economies locals amb l'objectiu de crear llocs de treball i ocupació de qualitat i, alhora, oferir serveis de proximitat a les persones grans (i a altres col·lectius que també se'n podrien beneficiar) podria contribuir a mitigar l'amenaça de la pèrdua de població i la consegüent pèrdua de serveis que afecta alguns dels pobles més rurals i allunyats.

Finalment, per aconseguir revertir aquest escenari de futur tan complex, és clau la col·laboració i la cooperació entre els agents clau del territori, tant públics com privats, per avançar plegats. Si treballem tots en la mateixa direcció i amb uns objectius clars, contribuirem a fer de les zones rurals comunitats més atractives per a totes les edats, especialment per a joves i dones com a col·lectius prioritaris, i amb possibilitats de creació d'ocupació digna i de qualitat.

Font: Pixabay

Nova mirada cap a la gent gran: passar d'una problemàtica a una oportunitat

Per fer front als reptes de l'envelliment a les zones rurals, és essencial aplicar una nova mirada cap al col·lectiu de la gent gran i entendre que d'una situació complexa poden néixer noves oportunitats.

En aquest context, destaquen tres premisses clau per reflexionar sobre les tendències de futur pel que fa a l'atenció a la gent gran (fig. 2).

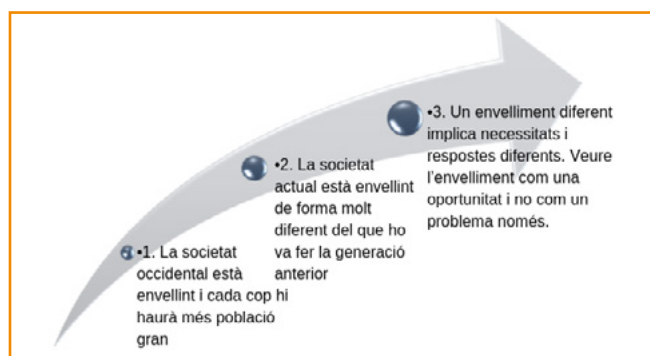

Figura 2. Premisses clau de les tendències de futur associades a l'envelliment de la societat. Font: elaboració pròpia

1. La societat occidental està envellint i cada cop hi haurà més gent gran. Actualment, més del 17% de la població mundial té més de 55 anys, i el 2050 passarà a ser prop del 25%. El grup d'entre 55 i 69 anys creixerà un 34% fins al 2030, i el de més de 70 anys ho farà un 60%" (*Economia silver a Catalunya: Informe Sectorial*. Generalitat de Catalunya, Unitat d'Estratègia i Intel·ligència Competitiva d'ACCIÓ (2018). Si es té en compte aquesta primera premissa, és bàsic entendre que és imprescindible, i ho serà, una nova mirada cap al col·lectiu de la gent gran, atès que representaran cada vegada més un volum més ampli de la nostra població. Així, d'una banda, les polítiques socials s'han de repensar i alinear amb els canvis demogràfics i socials actuals i, sobretot, de futur, i, de l'altra, cal buscar el rol que tenen aquestes persones grans dins la nostra societat; se n'ha de fomentar l'apoderament vers una participació activa, escoltar-les, saber què volen i com ho volen perquè deixin de ser subjectes passius de les polítiques públiques i passin a ser subjectes actius, amb opinió, necessitats i demandes a les quals cal donar resposta.¹ En aquest sentit, cal concebre els serveis d'atenció a la gent gran com una oportunitat d'ocupació i de creació de nínxols d'ocupació al territori, sobretot per als col·lectius de dones i joves, i alhora per dignificar l'ocupació en aquest sector i atorgar-hi valor.² Finalment, en un context rural, la gent gran és, encara amb més motiu, un actiu i no un passiu. La seva experiència, coneixements i saviesa han de ser reconeguts i valorats socialment i cal, per tant, que les persones grans siguin incloses en els processos de participació i desenvolupament del territori.
2. La societat actual està envellint d'una forma molt diferent de com ho va fer la generació anterior. Aquesta segona premissa ens insta a reflexionar sobre el procés d'envelliment i els canvis en els patrons de vida dels últims trenta anys. L'International Longevity Center del Brasil va editar el 2015 l'informe *Envelliment actiu: un marc polític davant de la revolució de la longevitat*, en què s'indica que l'envelliment convergeix amb altres tendències globals que afecten els individus al llarg de la vida, com la revolució tecnològica, i dins d'aquesta, el desenvolupament de sistemes per a la gestió de la salut, l'autoatenció, l'atenció domiciliària i el foment de la vida activa per permetre i mantenir la independència i la participació. En aquest sentit, s'estan associant a aquests canvis en el procés d'envelliment nous conceptes, com, per exemple, l'*envelliment actiu* com a garantia d'envelliment de qualitat.³ Així, l'adopció d'hàbits saludables (alimentació, activitat física i activitat mental) esdevé un preventiu important amb vista a tenir un envelliment de qualitat. Un altre concepte és el *sènior*: els més joves d'entre els grans. Cada cop hi ha més perfils de gent gran *activa* amb unes necessitats de serveis diferents de les d'una persona gran de més edat (+80 anys) o amb menys autonomia.⁴ Així doncs, s'amplia la diversitat de situacions personals i de necessitats particulars; el col·lectiu de la gent gran ja no és homogeni, sinó cada cop més divers i amb un esperit més jove durant més anys. Els espais de relació que fins ara aglutinaven gran part del col·lectiu comencen a fragmentar-se, perquè ni el model clàssic dels casals d'avis ni les associacions de gent gran responen a les inquietuds i les necessitats de perfils de persones jubilades o jubilades amb molt bon estat de salut, amb interessos i inquietuds personals amplis i molt més actius del que ho eren els avis i les àvies de fa una generació. Certament, l'edat és un concepte cada cop més subjectiu. Avui dia hi ha moltes persones grans que gaudeixen d'una bona salut, són molt actives i tenen necessitats i inquietuds molt similars a les de la resta de la ciutadania més jove, independentment de l'edat que tinguin.⁵
3. Un envelliment diferent implica necessitats i respostes diferents, és a dir, veure l'envelliment com una oportunitat i no només com un problema. Aquesta tercera premissa ens empeny a sortir de la nostra zona de confort i cercar solucions innovadores davant els reptes de l'envelliment i la nova mirada que es mereixen les persones grans en aquest estadi vital.⁶ Si ens centrem, específicament, en

1. Un projecte de referència que posa en valor aquest enfocament és el projecte +60 Alt Empordà. Propostes per a un envelliment actiu (www.mes60.cat), en què es va impulsar un procés participatiu entre persones de més de 60 anys per identificar les seves necessitats i inquietuds.

2. El Pallars Jussà, com a comarca envellida que és, va ser de les pioneres en la dinamització del sector dels serveis de proximitat com a oportunitat per a les persones i el territori (Raiels, *Manual d'innovació social en bones pràctiques per transferir estratègies de serveis de proximitat en zones rurals*).

3. Són diversos els referents actuals a Catalunya en relació amb les noves pautes d'envelliment actiu, entre els quals el projecte *Envelliment actiu al Lluçanès*, a partir d'un programa de dinamització de la gent gran (<https://www.llucanes.cat/programes-envelliment-actiu/>) o *Espais activa't* i la Xarxa d'Envelliment Actiu de la Comarca d'Osona, impulsats des del Consorci de Serveis Socials d'Osona (www.osonaserveissocials.cat).

4. El concepte *sènior* se situaria entre els 55 i els 69 anys, un segment de població cada cop amb més voluntat de ser visibilitzat. Un referent interessant seria el projecte *Espacios Sénior*, de gent gran i desenvolupament local participatiu impulsat des d'ADESVAL (Asociación para el Desarrollo del Valle del Alagón), a Extremadura (www.adesval.org), en què es fa un enfocament cap a les persones grans considerant-les com un recurs i no com un problema, fent-les participants actives de la societat, i en què alhora es volen visibilitzar les zones rurals com a llocs amigables per a la gent gran, i fins i tot com a destinacions atractives per atraure nova població *sènior* que s'hi vulgui anar a jubilar.

5. Aquesta reflexió va ser compartida amb les persones responsables del Projecte SISA (comarca de la Garrotxa), quan, a partir d'una diagnosi de l'estat de les seves associacions de gent gran, es van donar de la necessitat de replantejar el tipus de suport i serveis de l'administració pública en relació amb els casals de la gent gran de la comarca. Mitjançant aquest estudi s'està treballant per una nova conceptualització de l'envelliment actiu des de l'òptica que l'edat passarà a ser un element subjectiu i els serveis i les activitats que necessitarà la gent gran seran molt diversos i transversals, compartits amb altres col·lectius del territori (Consorci d'Acció Social de la Garrotxa [www.casg.cat]).

6. El concepte oportunitat per a la innovació en aquest camp es veu reforçat a la guia publicada per la Comissió Europea European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing. Reference sites, en què s'exposen 32 bones pràctiques de 12 dels estats membres en relació amb la innovació per a una millor qualitat de vida en l'envelliment de la població.

com es pot donar resposta a les necessitats de la gent gran de les zones rurals, arribem a la conclusió que, d'una banda, si poden escollir, prefereixen envellir a casa i al seu poble per no perdre un entorn conegut, un paisatge familiar i una xarxa de relacions socials sòlida que contribueixi a un envelliment saludable, però, de l'altra, per poder envellir al poble, els serveis al món rural han de ser de proximitat, flexibles i molt adaptables a les necessitats reals. Hi ha multiplicitat de suports que permeten l'envelliment a casa, com ara els serveis a domicili (alimentació, assistència...), els de proximitat en centres de serveis, àpats compartits, higiene personal, bugaderia, perruqueria, etc., oferts des

dels centres de dia i/o residències, transport a la demanda (per anar al metge, a comprar, a fer gestions)⁷ i fins i tot l'habitatge compartit (*cohousing* sènior)⁸.

Ara bé, per fer-ho possible cal replantejar el model territorial de prestació dels serveis a la gent gran per aproximar-lo cada cop més a la població i als seus municipis d'origen i personalitzar-los i adequar-los a les necessitats reals i a les característiques del territori. I caldrà fer-ho partint de polítiques de cooperació i solidaritat territorial entre municipis d'un mateix territori per poder compartir recursos i mancomunar serveis.

Possibles solucions. casos pràctics des de la iniciativa pública

A continuació s'exposen, a tall d'exemple i amb diferents estadis d'implementació, dos casos pràctics de coordinació des de la iniciativa pública i amb la col·laboració i la participació del teixit privat per cercar fórmules a escala supralocal i de manera coordinada a fi d'abordar el repte de l'envelliment de la població des d'una òptica de desenvolupament local.

Cada una d'aquestes experiències s'ha avaluat en funció d'una sèrie de paràmetres i indicadors similars per poder dur a terme una comparativa entre ambdues, malgrat que hi ha diferències metodològiques i de resultats, així com de situacions de partida i de grau de desenvolupament. Tanmateix, s'han escollit aquestes casos pràctics perquè comparteixen similituds en el seu context demogràfic i socioeconòmic, amb un marcat caràcter de ruralitat, i també perquè són experiències i iniciatives que arrelen, en les quals des de Raiels hem participat de forma activa, ja sigui en la gestació, el desenvolupament o el seguiment.

En aquest sentit, la informació relativa a la valoració de cada cas pràctic ha estat redactada de forma conjunta entre Raiels i les persones tècniques que, tant a la comarca de les Garrigues com a la de l'Urgell, han liderat i coordinat aquestes iniciatives en l'àmbit tècnic.

Ambdues experiències parteixen d'una planificació estratègica i de la constatació de l'existència d'un fort envelliment de la població,

especialment dels municipis més rurals d'ambdues comarques,⁹ i alhora de la identificació que una part de les necessitats d'aquesta població, la de més de 65 anys, no s'estava cobrint o hi havia mancances i deficiències en els serveis que se li oferia.

En el cas de les Garrigues, a partir d'aquesta reflexió, nascuda arran del procés de redacció del Pla Estratègic Territorial durant els anys 2015 i 2016, es van identificar, com una de les línies estratègiques de la comarca, els serveis a les persones. Per aquest motiu, l'any 2017 es va sol·licitar i concedir un projecte innovador i experimental que, després d'un any d'actuacions, va permetre aconseguir l'aprovació d'una agent d'ocupació i desenvolupament local com a persona tècnica per donar continuïtat i coordinar la implementació de la iniciativa el 2018.

En el cas de la comarca de l'Urgell, també va ser a partir d'una reflexió en relació amb la planificació estratègica territorial que es va constatar que el Pla Estratègic Comarcal vigent des del 2014 requeria una ampliació en la definició de les línies estratègiques per poder donar entrada a una realitat de despoblament i envelliment dels municipis més rurals de la comarca, incrementada els últims anys. Per aquest motiu, es va impulsar la redacció d'una diagnosi sectorial dels serveis de proximitat a la gent gran que ha derivat en un pla d'acció que defineix una estratègia, uns àmbits d'actuació i unes accions per desenvolupar a la comarca els propers cinc anys.

7. A escala espanyola, el Principat d'Astúries ha estat un dels pioners a l'hora d'estructurar serveis de proximitat per a la gent gran en territoris rurals. Destaca el consolidat programa *Rompiendo distancias*, impulsat des del 2001. Actualment, una de les comarques on s'aplica el projecte és la Sidra, amb la Mancomunitat Comarca de la Sidra (MANCOSI) al capdavant (www.mancosi.es).

8. Un dels principals referents en *cohousing* sènior és l'Associació Jubilares, una entitat sense ànim de lucre que té com a sòcies les cooperatives de gent gran que s'estan desenvolupant a Espanya (www.jubilares.es).

9. La població més gran de 65 anys a la comarca de les Garrigues representa el 25,37% del total, i a l'Urgell, el 19,66%, uns valors superiors als que presenta aquesta franja de població a Catalunya, que era el 18,63% l'any 2017. Pel que fa a l'índex d'envelliment, les Garrigues té un índex d'envelliment del 198% i l'Urgell, del 122%, uns valors clarament superiors als del conjunt de Catalunya (117%). Quant a l'índex de sobreenvelliment, tant a les Garrigues com a l'Urgell supera el 20%, mentre que a escala de Catalunya és del 16%. Tots aquests indicadors mostren la situació d'envelliment de la població a escala comarcal. No obstant això, aquests valors es desapareixen si s'analitzen en l'àmbit municipal. Hi ha determinats municipis que presenten uns índexs molt per sobre de la mitjana comarcal, i molt més per sobre de les mitjanes de Ponent i de Catalunya, respectivament, i que permeten evidenciar la problemàtica actual d'envelliment, sobreenvelliment, dependència i recanvi generacional dels pobles d'ambdues comarques. Són flagrants les situacions demogràfiques de Nalec, amb un índex d'envelliment que supera el 900%, o de Guimerà, superior al 500%, a l'Urgell; o l'índex d'envelliment superior al 800% al Vilosell, o al 500% a Bovera o a Bellaguarda, a les Garrigues, per esmentar alguns exemples de municipis d'interior d'aquestes comarques que presenten una situació demogràfica clarament recessiva, i amb un envelliment molt marcat de la població que hi resideix.

EMPIC, plataforma de serveis de proximitat a la gent gran de les Garrigues

Contextualització

La iniciativa de crear EMPIC, una plataforma de serveis de proximitat a la gent gran de les Garrigues, s'impulsa des del Consell Comarcal de les Garrigues amb la col·laboració dels municipis de la comarca i el suport de les principals entitats que treballen en el sector dels serveis a les persones, i com a resultat d'implementar un dels projectes previstos en el Pla Estratègic Territorial de la Comarca de les Garrigues 2015-2025. Foment del Desenvolupament Econòmic Local i l'Ocupació. La gestació de la Plataforma EMPIC es duu a terme durant l'any 2017 per mitjà del projecte innovador i experimental *Articulació de la Plataforma de Serveis de Proximitat a la Gent Gran de les Garrigues* amb finançament del SOC.

La situació socioeconòmica i demogràfica de la comarca de les Garrigues mostra diferents reptes que es cal abordar amb la posada en marxa de la Plataforma EMPIC, serveis de proximitat a la gent gran de les Garrigues. El repte principal és donar suport als ajuntaments de la comarca que tenen greus problemes de despoblament, i alhora d'envelliment de la població, i èxode juvenil associat per la manca d'oportunitats i de serveis. Aquest repte, però, porta intrínseca una oportunitat associada: generar nous llocs de treball en l'àmbit de l'ocupació blanca que donin resposta a aquest increment de la demanda de serveis de proximitat per part d'una població cada cop més envellida.

Objectius

La missió de la Plataforma EMPIC consisteix a millorar la qualitat de vida de les persones grans de la comarca amb la prestació de serveis per facilitar-los autonomia i alhora generar ocupació qualificada.

Els objectius d'EMPIC són:

- Oferir serveis i activitats de forma coordinada mitjançant centres de serveis distribuïts en diversos municipis de la comarca.
- Anticipar situacions de dependència i resolució de problemàtiques socials.
- Donar suport a les juntes de les associacions de gent gran de la comarca.
- Garantir un envelliment saludable, respectuós i actiu.
- Generar ocupació i reconeixement dels professionals.

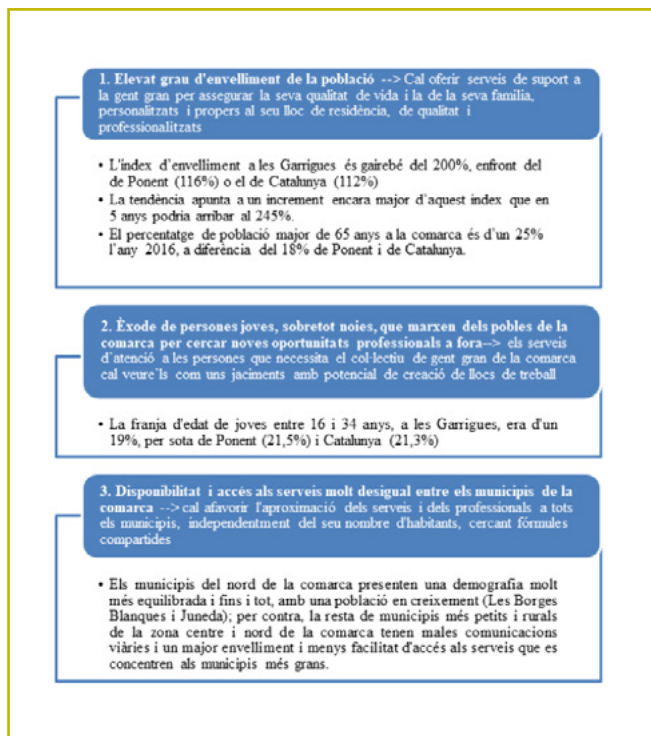

Figura 3. Reptes socioeconòmics i demogràfics de la comarca de les Garrigues.
Font: elaboració pròpia

Plataforma de Serveis de Proximitat a la Gent Gran de les Garrigues

Logo de la Plataforma EMPIC Font: Consell Comarcal de les Garrigues

Metodologia seguida per implementar la iniciativa

Durant el 2017 es va desenvolupar la conceptualització del projecte i la fase pilot per establir-ne les bases, i a partir de l'any 2018 es va posar en marxa la plataforma.

La base inicial del projecte va ser fer una diagnosi de les necessitats d'atenció actuals i futures de la gent gran de les Garrigues, element imprescindible per tal d'adequar-se de forma precisa al tipus d'equipament i de serveis que calia oferir. També va ser molt important la informació extreta dels grups de debat i entrevistes individuals amb professionals del territori pertanyents a l'àmbit del servei a les persones. Aquestes accions, juntament amb unes jornades específiques i de grups de treball, van fer possible que la gent de la comarca s'impliqués en el projecte.

Les actuacions que es van dur a terme el 2017 per dissenyar una estratègia encaminada a fer front als reptes identificats van ser les següents:

1. Campanya de presentació de la iniciativa als municipis i als principals agents locals i associacions de gent gran.
2. Diagnosi de les necessitats d'atenció a la gent gran i detecció d'oportunitats d'ocupació.
3. Jornada d'intercanvi d'experiències sobre models d'iniciatives locals de prestació de serveis a la gent gran.
4. Disseny dels centres de serveis de proximitat per treballar en xarxa.
5. Definició del model de negoci de la plataforma i estudi de viabilitat.
6. Formació específica d'atenció domiciliària i dinamització comunitària de la gent gran.
7. Creació de la plataforma web (www.empic.cat) i catàleg de serveis.
8. Jornada de presentació de la plataforma de serveis de proximitat als agents locals.
9. *Manual d'innovació social: bones pràctiques per transferir estratègies de serveis de proximitat en zones rurals.*

D'altra banda, l'any 2017 també es va definir el nom de la plataforma, EMPIC, que fa referència a una locució adverbial que s'utilitza oralment de forma molt comuna a la comarca de les Garrigues, *en pic*, amb el significat de "tan bon punt", i amb què es vol expressar que, *en pic* les persones contactin amb la plataforma, se'ls oferiran els serveis que necessitin, o bé que, *en pic* en formin part, milloraran la seva qualitat de vida.

L'estudi de viabilitat de la Plataforma EMPIC va determinar que el projecte hauria d'avançar d'acord amb les següents fases de treball:

Fase 1. Disseny i posada en marxa (desembre 2017-desembre 2018). La plataforma ja ha d'estar en funcionament i l'han de conèixer a tota la comarca, tant els usuaris com els professionals. Cal activar el funcionament web de la plataforma, definir-ne els criteris d'atenció i els mínims requerits per a l'acceptació de les empreses i els professionals, homologar les empreses i els professionals que oferiran els serveis a la plataforma, elaborar un pla d'acollida dels professionals i dels beneficiaris i ampliar l'oferta de serveis i activitats.

Fase 2. Consolidació (desembre 2018-desembre 2019/20). Pensada per anar aconseguint volum d'usuaris i professionals, així com per ampliar els municipis que s'hi adhereixen.

Fase 3. Sostenibilitat (desembre 2019/20-desembre 2021/22). La plataforma ja s'ha desplegat completament a tota la comarca i es compta amb aportacions d'usuaris i municipis per avançar vers la sostenibilitat de la iniciativa.

Funcionament

El funcionament d'EMPIC es determina d'acord amb les necessitats i els interessos de cada municipi adherit, al qual s'aproximen uns determinats serveis i activitats acordats amb les persones usuàries i les prioritats locals en matèria de serveis.

Els municipis adherits posen a disposició de la plataforma un centre de serveis o algun equipament municipal en funció del tipus d'activitats prevista i de les possibilitats de cada municipi.

Els serveis i les activitats de proximitat que ja s'estan oferint es poden anar consultant a la seva pàgina web: <https://empic.cat/>.

[Foto 4. Una de les caminades periòdiques que s'organitzen des del Centre Cívic i de Serveis de Vinaixa. Font: Centre Cívic i de Serveis de Vinaixa]

[Foto5. Presentació de la programació trimestral de serveis i activitats de la plataforma EMPIC. Font: Consell Comarcal de les Garrigues]

Actualment, els principals serveis que es demanen són els següents:

Noves tecnologies:

- Coneix el teu mòbil
- Informàtica

Salut i benestar:

- Gimnàstica suau
- Entrenament de la memòria
- Musicoteràpia

Activitats manuals

- Treballs manuals

Serveis de proximitat

- Podologia
- Fisioteràpia
- Banc de productes de suport
- Servei informatiu a la gent gran i a les famílies
- Suport i assessorament a les associacions de gent gran

A banda d'aquests serveis, n'hi ha d'altres de potencials que es poden anar ampliant en funció de la demanda de les persones usuàries i dels professionals del territori, com ara el seguiment de la medicació mitjançant coordinació mèdica, el dinar en companyia o a domicili, dutxa assistida, el servei d'acompanyament o el servei de bugaderia.

Agents clau

La implicació dels diferents agents del territori ha estat clau per poder endegar una iniciativa com EMPIC, i en la figura següent se n'exposa el perfil:

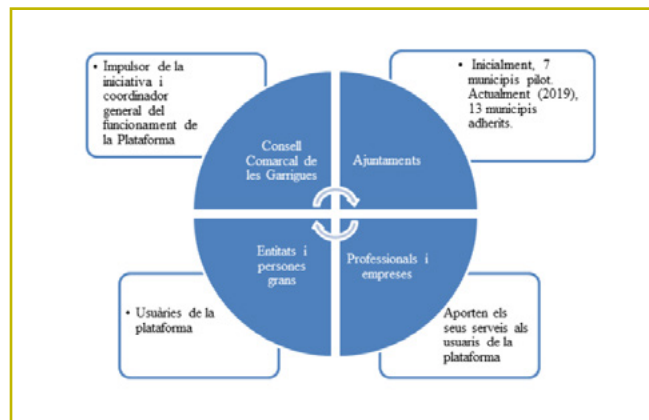

Figura 4. Agents de la plataforma EMPIC. Font: elaboració pròpia

Recursos

La fase 1, *Disseny i posada en marxa de la Plataforma EMPIC*, es va desenvolupar en el marc de la convocatòria *Projectes innovadors i experimentals* del Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC), cofinançada pel Fons Social Europeu (FSE) que va impulsar el Consell Comarcal de les Garrigues.

La fase 2, *Consolidació*, compta amb suport econòmic de la Diputació de Lleida, el Consell Comarcal de les Garrigues i els ajuntaments, que hi contribueixen amb el pagament per quotes en funció del nombre d'habitants i/o en funció de l'activitat de cada municipi.

Val a dir que un impuls important al projecte ha estat l'aprovació d'un agent d'ocupació i desenvolupament local (AODL) en la convocatòria 2018 del SOC quant a aportació dels recursos necessaris al Consell Comarcal de les Garrigues per consolidar el lloc de treball de la persona coordinadora de la plataforma.

De fet, el funcionament d'EMPIC i part del programa d'activitats s'assumeixen mitjançant fons públics, però hi ha determinats serveis i activitats que requereixen un copagament per part de les persones usuàries.

Impacte

Respecte a les dades d'impacte de la iniciativa al territori, podem identificar indicadors de les dues fases desenvolupades fins ara:

Fase 1. Disseny i posada en marxa (desembre 2017-desembre 2018)

Diagnosi de detecció de necessitats en 24 pobles de la comarca (la totalitat), amb la participació de 235 persones (90 homes i 145 dones).

Identificació de 9 perfils professionals: dinamitzador/a comunitari/ària, auxiliar d'atenció sociosanitària, assistent personal, psicòleg/oga, fisioterapeuta, podòleg/oga, musicoterapeuta, perruquer/a i monitor/a d'activitats específiques.

Un total de 41 persones van participar en la *Jornada sobre experiències de serveis de proximitat*, a la qual van assistir responsables de serveis socials d'altres comarques veïnes interessats en la iniciativa, com ara el Pallars Jussà o el Segrià, polítics locals (alcaldes/esses i consellers/es) i professionals de l'àmbit sociosanitari (psicòlegs/ogues, treballadors/es socials, cuidadors/es, etc.).

Un total de 10 participants en la formació especialitzada en atenció domiciliària i dinamització comunitària de gent gran.

Fase 2. Consolidació (desembre 2018-desembre 2019/20)

El nombre d'ajuntaments adherits a la plataforma ha anat creixent, així com els centres de serveis i els espais de realització de les activitats. Actualment, hi ha 2 centres de serveis en funcionament (Vinaixa i l'Albi) i 9 municipis on s'aprofiten equipaments municipals perquè les persones usuàries rebin els serveis de proximitat.

La taula següent mostra una evolució positiva en el grau d'impliació tant de les entitats públiques com de potencials usuaris i professionals i empreses del sector en relació amb la Plataforma EMPIC:

	AJUNTAMENTS ADHERITS	USUARIS/ES DE LA PLATAFORMA	PROFESSIONALS/EMPRESSES VINCULADES A LA PLATAFORMA
2017	7	-	-
2018	11	107	7
2019- juny-	13	220	10

Taula 1. Evolució del grau d'implicació públic-privada amb la Plataforma EMPIC (2017-2019) Font: Consell Comarcal de les Garrigues

Balanç de l'experiència

Punts forts

- Visió de futur del projecte amb capacitat de creixement.
- Grup de professionals de la comarca altament implicats en el projecte.
- Voluntat i possibilitat de dignificar i fer aflorar els serveis prestats en economia submergida a través de la plataforma de forma legalitzada.
- Evolució positiva del grau d'implicació dels ajuntaments de la comarca en la plataforma (al començament, en el que es va concebre com a prova pilot, s'hi van adherir 7 ajuntaments i ara ja són 13).
- Millora de la qualitat de vida dels usuaris actuals dels centres de serveis en funcionament.

Punts febles

- Alta sensibilitat al preu per part d'alguns/es usuaris/àries.
- Competència de serveis en l'economia submergida.
- Poca predisposició, encara, **a l'ús dels serveis per part de la gent gran.**
- Dificultats de mobilitat de la gent gran entre municipis per les deficiències del transport públic i perquè molts no tenen capacitat pròpia per moure's amb facilitat.

Grau de replicabilitat

Les possibilitats de replicabilitat de la iniciativa són elevades, ja que, malauradament, la realitat que viu la comarca de les Garrigues no és excepcional a la Catalunya rural, cada cop més despolada i envellida.

Algunes de les claus, però, que s'identifiquen per poder establir les bases d'una iniciativa similar són conèixer bé les mancances de serveis adreçats a la gent gran de cada territori a partir d'un contacte directe amb les persones que en són potencials usuàries i escoltar-ne les demandes i inquietuds, així com les propostes d'activitats i serveis perquè siguin part activa del projecte, i no només passiva.

També cal tenir en compte el perfil d'usuaris als quals s'enfoca el projecte i els usos que fan dels espais com a centres de serveis. L'anticipació a situacions de dependència i problemàtiques socials és un dels objectius que permetran guiar les famílies i els usuaris cap al servei més idoni.

Finalment, és essencial entendre que sense la cooperació de tots els agents i la solidaritat entre els ajuntaments que possibiliten mancomunar serveis i activitats, la Plataforma EMPIC i qualsevol iniciativa d'aquest tipus no serien possibles.

Pla d'acció sectorial dels serveis a la gent gran de la comarca de l'Urgell

Contextualització

La iniciativa d'elaborar el Pla d'Acció Sectorial dels serveis a la gent gran de la comarca de l'Urgell s'impulsa des del Consell Comarcal de l'Urgell amb el suport dels ajuntaments de la comarca i les principals entitats que treballen en el sector dels serveis a les persones arran d'identificar una nova prioritat socioeconòmica a la comarca a la qual cal donar resposta i que s'incorpora com a línia estratègica en el Pla Estratègic per al Desenvolupament Local i l'Ocupació a l'Urgell.

Aquesta línia estratègica es basa en l'atenció a les persones grans com a nínxol d'ocupació i com a millora de la qualitat de vida de la població local d'edat avançada.

Per dur a terme el Pla d'Acció Sectorial dels serveis a la gent gran de la comarca de l'Urgell, es compta amb el finançament del SOC i, durant l'any 2018, s'implementa el procés de redacció. En el moment de considerar com enfocar-ne l'elaboració, es planteja l'àmbit dels serveis a la gent gran des de dues òptiques: d'una banda, i de manera prioritària, en relació amb els serveis als pobles que el col·lectiu de la gent gran necessita, ateses les característiques de població envellida de la comarca, i, de l'altra, des de l'òptica de l'ocupació, atès que els serveis poden ser una oportunitat laboral en l'àmbit sociosanitari, i especialment per a dones i joves de la comarca, col·lectius clau sobre els quals cal enfocar les estratègies.

Segons dades de 2016, la comarca de l'Urgell presenta uns indicadors demogràfics recessius, amb una població clarament envellida i dependent. La taula 2 mostra que l'Urgell té uns índexs d'envel·liment, sobreenvelliment, dependència global i dependència de la gent gran superiors tant respecte a l'àmbit territorial de Ponent com al de Catalunya.

Font: Pixabay

	% 0-15 ANYS	%16-64 ANYS	%> 65 ANYS	ÍNDEX ENVELLIMENT	ÍNDEX SOBREENVELLIMENT	ÍNDEX DEPENDÈNCIA GLOBAL	ÍNDEX DEPENDÈNCIA DE LA GENT GRAN
Urgell	17,05	63,28	19,67	122,9	20,03	55,5	30,6
Ponent				118	19	53	28,5
Catalunya				116	16	52,4	28,1

Taula 2. Estructura d'edats de la població i indicadors demogràfics de l'Urgell. Any 2016 Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT

Val la pena analitzar aquests mateixos indicadors demogràfics per municipis, atès que n'hi ha uns de concrets (com Tàrrega, Bellpuig, Anglesola, Tornabous, Vilagrassa, etc.) que presenten unes dinàmiques demogràfiques clarament diferenciades respecte a la resta de municipis de l'Urgell que tenen tendències recessives; aquests municipis distorsionen la realitat, clarament preocupant en termes demogràfics, d'alguns municipis de la comarca. En aquest sentit, la comarca de l'Urgell té una realitat demogràfica molt diferenciada. D'una banda, hi ha un seguit de municipis (pocs) que guanyen població amb els anys, mentre que la resta de municipis de la comarca (el 70%) perden població i la població que hi resideix és molt envellida. Hi ha determinats municipis que presenten uns índexs molt per sobre de la mitjana comarcal, i encara molt més per sobre de les mitjanes de Ponent de Catalunya, i que permeten evidenciar la problemàtica actual d'envelliment, sobreenvelliment, dependència i recanvi generacional dels pobles de l'Urgell, com es pot observar en la taula 3. Els pobles que s'han de destacar, respecte a aquesta problemàtica, són Belianes, Ciutadilla, Guimerà, Maldà, Nalec, els Omells de Gaia, Sant Martí de Maldà, Vallbona de les Monges, tots a la vall del Corb, i alguns del nord, com Ossó de Sió, Preixana, Puigverd d'Agramunt, o del centre, com Verdú.

	ÍNDEX ENVELLIMENT	ÍNDEX SOBREENVELLIMENT
Agramunt	120,95%	21,85%
Anglesola	171,79%	19,70%
Belianes	280,65%	19,54%
Bellpuig	113,13%	20,87%
Castellserà	234,96%	16,96%
Ciutadilla	388,24%	12,12%
La Fuliola	139,05%	23,29%
Guimerà	547,62%	21,74%
Maldà	257,69%	28,36%
Nalec	975,00%	17,95%
Omells de na Gaia	488,89%	25,00%
Ossó de Sió	214,29%	25,00%
Preixana	293,48%	25,19%
Puigverd d'Agramunt	190,32%	23,73%
Sant Martí de Maldà	287,01%	15,38%
Tàrrega	88,38%	18,86%
Tornabous	198,29%	25,00%
Vallbona de les Monges	414,29%	17,24%
Verdú	258,88%	25,99%
Vilagrassa	107,14%	20,00%
Urgell	123,38%	20,39%

Taula 3. Índex d'envelliment i de sobreenvelliment dels municipis de l'Urgell. Any 2016. Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT

Objectius

L'objectiu general del Pla d'Acció Sectorial dels serveis a la gent gran és el següent:

Determinar el marc d'actuació coordinada a la comarca de l'Urgell per aportar solucions de millora a fi de potenciar i reforçar la prestació de serveis a la gent gran als municipis de l'Urgell; contribuir a la millora de la qualitat de vida del col·lectiu de la gent gran i potenciar l'ocupació laboral de qualitat en el sector de serveis d'atenció a la gent gran mitjançant la identificació de noves oportunitats laborals, especialment per a persones vulnerables, com ara dones o gent jove.

A més, el Pla planteja els següents objectius específics:

- Caracteritzar l'oferta actual de serveis a la gent gran, així com els equipaments existents i els perfils professionals que actualment presten aquests serveis als 20 municipis de la comarca de l'Urgell.
- Diagnosticar les necessitats i mancances existents, quant a prestació de serveis a la gent gran, als 20 municipis de la comarca.
- Definir els perfils professionals necessaris per cobrir la demanda de serveis d'atenció a la gent gran a l'Urgell a curt i mitjà termini.
- Afavorir i estimular la coordinació i la cooperació entre els diferents sectors públics i privats.

Metodologia seguida per implementar la iniciativa

Durant el 2018 es va desenvolupar la fase de disseny i redacció del Pla, que ha inclòs una diagnosi sectorial dels serveis de proximitat adreçats a la gent gran actualment presents a la comarca de l'Urgell. I, alhora, s'ha dut a terme un procés participatiu per escoltar la veu de representants públics (ajuntaments i consell comarcal), professionals i persones usuàries a través de diferents grups de discussió, entrevistes grupals i tallers participatius.

Tota aquesta informació analitzada ha permès identificar una sèrie d'àmbits de treball i estratègies que han donat peu a un pla d'acció que conté propostes d'actuacions concretes i quantificades

econòmicament, i també ha permès detectar perfils i oportunitats laborals.

El Pla d'Acció Sectorial dels serveis a la gent gran de l'Urgell, segons es planteja, té una vigència de 5 anys (període 2020-2024) i s'estructura en 10 àmbits d'actuació o línies estratègiques i en 22 accions.

Durant el 2019 s'ha iniciat la fase de posada en marxa del Pla per mitjà de la identificació del perfil del personal tècnic que durà a terme la coordinació d'aquesta implementació.

Funcionament

En primer lloc, el Pla d'Acció Sectorial dels serveis a la gent gran de l'Urgell proposa posar en marxa un model territorial de serveis de proximitat a la gent gran de l'Urgell basat en els següents principis (fig. 5):

Principis en relació amb la tipologia de serveis:

- Centrats en les persones
- Considerant la gent gran com un subjecte actiu i no passiu
- Diversos i amb una mirada àmplia, atenent a les diferents necessitats i interessos del col·lectiu
- Propers als municipis de residència

Principis en relació amb la prestació d'aquests serveis:

- Considerant la visió supralocal (àmbit territorial superior d'intervenció)
- Mancomunant serveis, tot cercant la col·laboració i cooperació entre els municipis
- Descentralitzant la prestació dels serveis
- Aplicant el principi d'equilibri i solidaritat territorial
- Amb una visió de desenvolupament local i d'ocupació

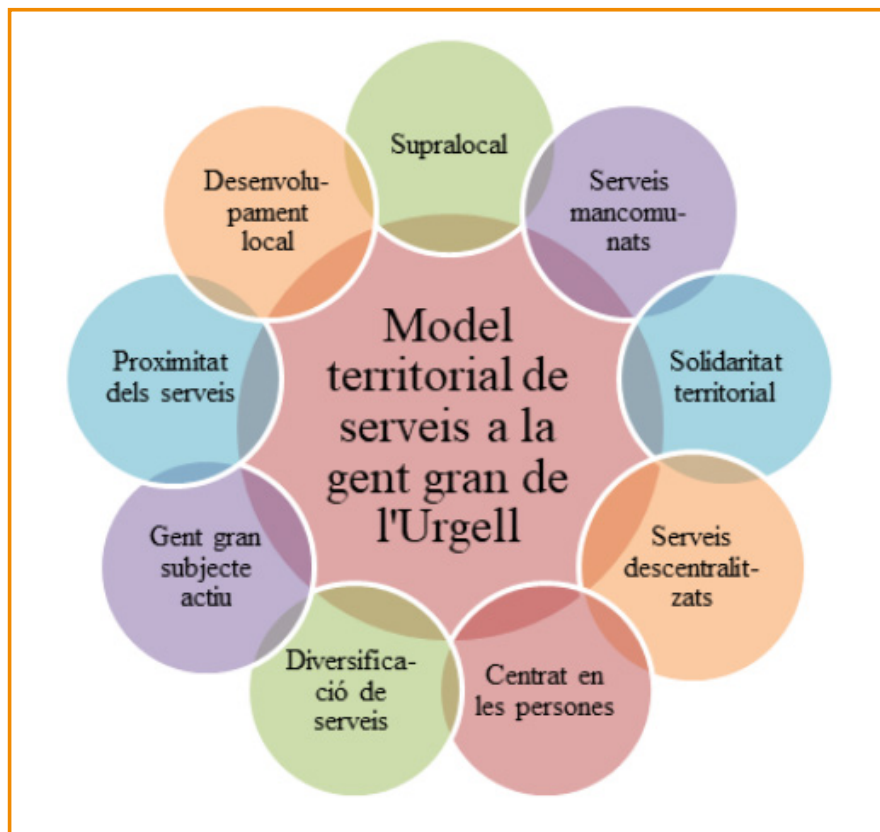

Figura 5. principis sobre els quals es fonamenta el model territorial de serveis a la gent gran de l'Urgell.
Font: Elaboració pròpia

El model territorial de serveis de proximitat a la gent gran de l'Urgell que es preveu impulsar planteja la distribució de la prestació dels serveis en 5 eixos territorials d'intervenció. La delimitació d'aquests eixos d'intervenció es basa en les dinàmiques naturals de la població per accedir als serveis i equipaments per a la gent gran en un determinat radi d'acció, i s'aproxima també a les distribucions geogràfiques que es fan des de l'àrea de serveis socials del Consell Comarcal. La figura 6 mostra els eixos d'intervenció, marcats en blau, que actualment es tenen en compte per al model territorial de serveis de proximitat a la gent gran de l'Urgell:

- Eix 1. Agramunt i municipis de l'entorn
- Eix 2. Tàrraga i municipis de l'entorn
- Eix 3. Bellpuig i municipis de l'entorn
- Eix 4. Verdú i municipis de l'entorn
- Eix 5. Maldà i municipis de l'entorn

Alhora, el model també considera nous possibles eixos d'intervenció, marcats amb color groc en la figura 6, que es podrien activar a partir de la posada en marxa de nous equipaments residencials i de l'ampliació notable dels actuals.

Finalment, cal dir que alguns d'aquests eixos d'intervenció no es concreten només dins dels límits administratius comarcals, sinó que també s'estableixen radis d'acció amb municipis de comarques veïnes (la Noguera, el Pla d'Urgell o les Garrigues).

Pel que fa al funcionament, el Pla d'Acció Sectorial dels serveis a la gent gran de la comarca de l'Urgell s'articula en 10 àmbits d'actuació, i per a cada àmbit d'actuació s'identifiquen els perfils professionals que es poden veure reforçats o que fins i tot es poden arribar a crear.

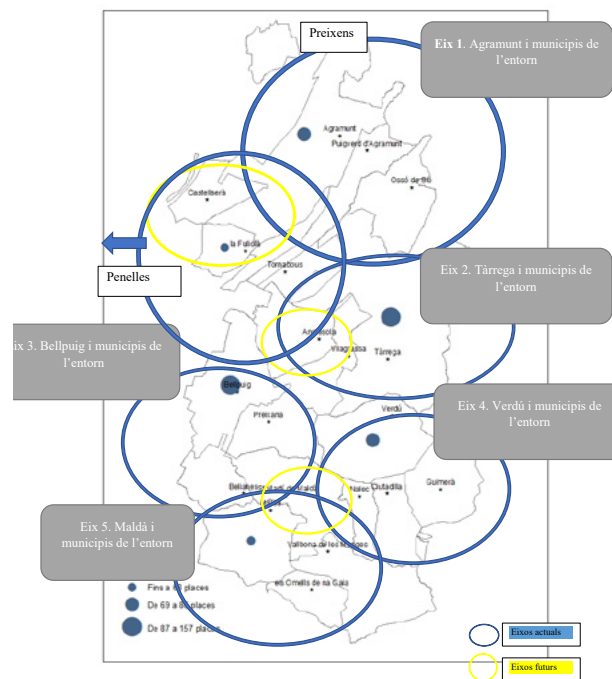

Figura 6. eixos d'intervenció territorial per radis d'acció dels serveis a la gent gran de l'Urgell. Font: Elaboració pròpia

ÀMBITS D'ACTUACIÓ DEL PLA D'ACCIÓ SECTORIAL DELS SERVEIS A LA GENT GRAN DE L'URGELL	PERFIS PROFESSIONALS
1. Coordinació	Dinamitzador/a comunitari
2. Mobilitat	Taxista - Taxista acompanyant
3. Professionalització de serveis de proximitat	Gerontòleg/a - Auxiliar d'atenció socio sanitària a domicili - Assistent personal o acompanyant - Treballador/a familiar
4. Envel·liment actiu	Gerontòleg/a
5. Alimentació saludable	Nutricionista - Dietista - Cuiner/a - Educador/a social - Monitor/a
6. Habitatge	Professional del sector de la construcció - Professional del sector del manteniment de la llar (electricista, lampista, fontaner, etc.)
7. Comerç	Botiguer/a o comercial
8. Cura de la persona	Fisioterapeuta - Osteòpata - Psicòleg/a - Auxiliar d'atenció socio sanitària - Educador/a social - Terapeuta - Monitor/a d'educació física
9. Dinamització de col·lectius	Dinamitzador/a comunitari
10. Dinamització d'espais	Dinamitzador/a comunitari

Taula 4. àmbits d'actuació. Font: Elaboració pròpia

Agents clau-sociograma

La participació d'agents públics i privats ha estat un valor afegit de la iniciativa, ja que era el primer cop que es donava l'oportunitat d'iniciar un procés de reflexió sobre el model de prestació de serveis de proximitat a la gent gran de l'Urgell. En la següent figura es pot observar la multiplicitat d'agents identificats amb el sector dels serveis a la gent gran de l'Urgell:

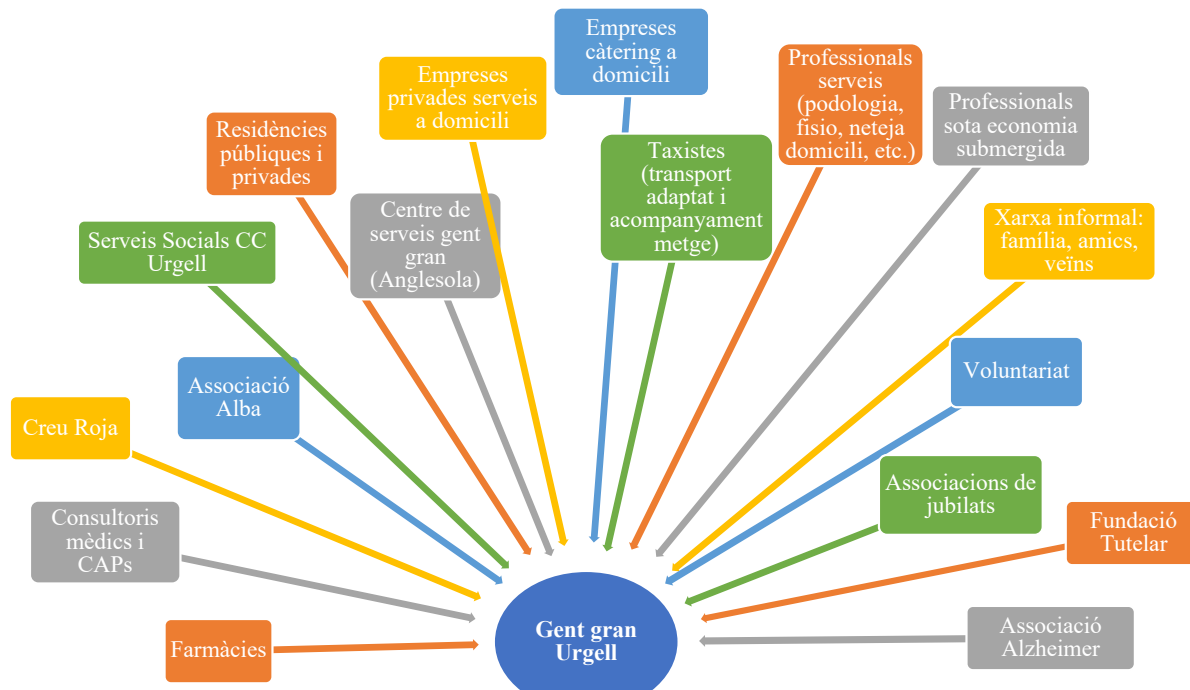

Figura 7. mapa d'agents relacionats amb la gent gran a l'Urgell. Font: Elaboració pròpia

Recursos

Per a la redacció del Pla d'Acció Sectorial dels serveis a la gent gran a la comarca del l'Urgell, el Consell Comarcal de l'Urgell va comptar l'any 2018 amb una subvenció dels Programes de Desenvolupament Local del SOC.

El 2019, des del Consell Comarcal de l'Urgell s'està treballant per aconseguir una persona de perfil tècnic que es pugui encarregar de la implementació del Pla en coordinació amb l'àrea de Serveis Socials del mateix Consell Comarcal. Una de les opcions que fins ara s'han explorat és el programa Enfeina't, que finança la contractació de recursos humans, però no s'ha trobat una persona que encaixi amb el perfil buscat, raó per la qual s'ha descartat aquesta via. En el moment actual, el Consell Comarcal de l'Urgell ha presentat un projecte a la convocatòria de Projectes Innovadors i Experimentals del SOC com a possible via per obtenir recursos humans i econòmics per a l'execució del Pla.

Impacte

En el procés d'elaboració del Pla d'Acció Sectorial del sector dels serveis a la gent gran de la comarca de l'Urgell que va tenir lloc l'any 2018 van prendre part els agents públics i privats rellevants en l'àmbit sociosanitari de la comarca, especialment, entorn dels serveis a la gent gran del territori.

Per una banda, hi han participat 89 persones de diferents perfils: polítics, tècnics, empresarial, del món associatiu, funcionaris, gent gran en general, entre d'altres.

Per altra banda, s'han dut a terme 25 grups de discussió corresponents als 20 municipis de la comarca més 5 nuclis de població d'alguns d'aquests municipis. En total, en aquests grups de discussió amb persones grans hi han participat 273 persones de més de 65 anys.

En total, en les diferents fases del procés de redacció del Pla han participat unes 362 persones de la comarca.

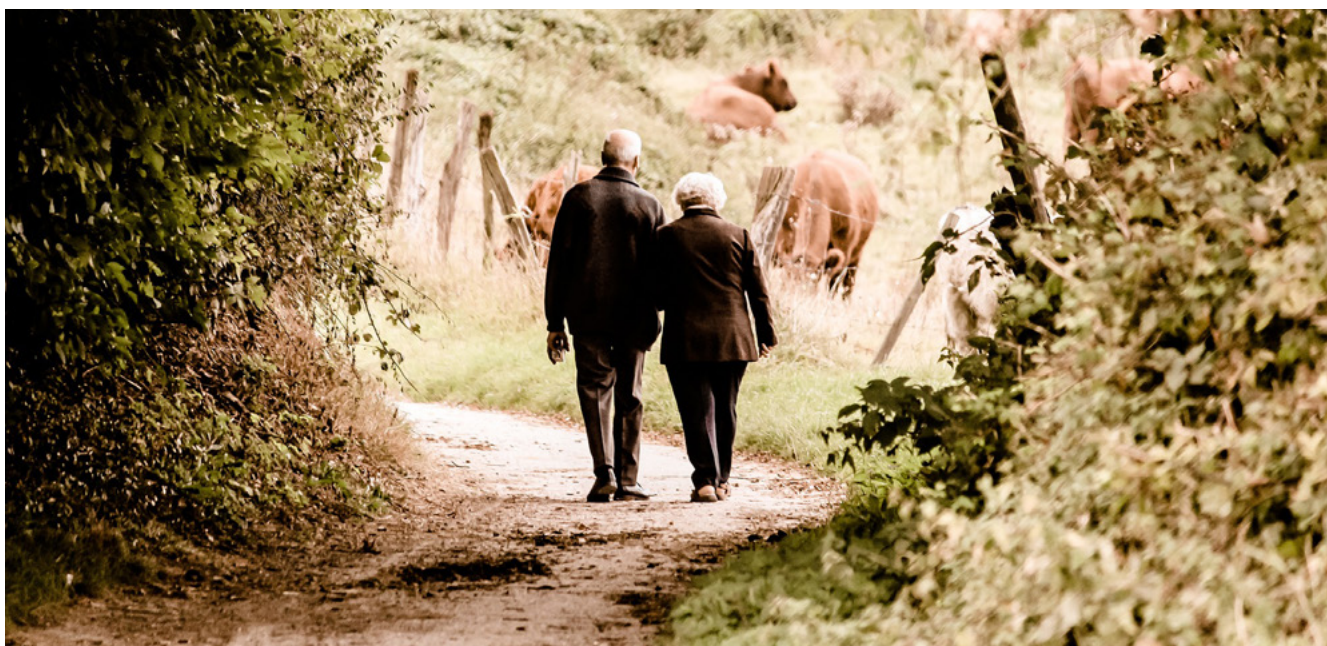
Balanç de l'experiència

Punts forts

- Presa de consciència i debat en l'àmbit local sobre la prioritats d'intervenir per a la millora i aproximació de la prestació de serveis a la gent gran.
- Hi ha la possibilitat d'agrupar serveis i professionals per àmbits territorials d'intervenció.
- La comarca disposa d'una eina de planificació que determina un model de serveis a la gent gran basat en l'aproximació dels serveis i els professionals i en la col·laboració i cooperació entre municipis i amb els agents professionals.
- La participació de les diferents entitats que treballen en el sector ha estat molt satisfactòria, i també el seu interès que es pugui implementar aquest Pla.

Punts febles

- Es requereix una persona tècnica que pugui encarregar-se de la coordinació i la implementació del Pla d'Acció Sectorial; en aquests moments, s'està a l'espera de la publicació de la convocatòria d'AODL per fer una sol·licitud.
- Les eleccions municipals han comportat canvis en alguns ajuntaments i també suposaran canvis de composició en l'ens comarcal. Serà necessari tornar a explicar els resultats del Pla d'Acció Sectorial i continuar treballant en el camí de la cerca de col·laboracions a escala dels ens locals per a la implementació del Pla d'Acció Sectorial.
- Encara cal seguir treballant per sensibilitzar alguns ajuntaments sobre la necessitat que les polítiques socials tinguin un paper rellevant en l'agenda política i en els pressupostos de les administracions i animar-los a coparticipar en la implementació del Pla d'Acció Sectorial.

Font: Pixabay

Grau de replicabilitat

Elaborar una eina de planificació és el primer pas per prendre consciència dels reptes que presenta un territori o un sector i definir l'estratègia que es vol seguir per abordar-los i superar-los en clau de resiliència.

En aquest sentit, la iniciativa desenvolupada a la comarca de l'Urgell consistent en la redacció del Pla d'Acció Sectorial dels serveis a la gent gran de l'Urgell és totalment replicable i alhora necessària per afrontar el repte del progressiu i creixent envelliment de la població, sobretot en les zones rurals i més allunyades dels nuclis urbans, i la necessitat de garantir un envelliment de qualitat mitjançant una oferta de serveis professionals propers i personalitzats.

Al mateix temps, és especialment interessant que la iniciativa sigui replicada amb una visió territorial supracomarcal, ja que la realitat de recessió demogràfica i envelliment creixent és compartida per bona part de les comarques catalanes. En aquest sentit, es considera estratègic vehicular un model territorial d'aproximació dels serveis a la gent gran a partir de la col·laboració i la cooperació entre municipis i comarques, buscant fórmules per mancomunat serveis i compartir professionals. Un dels principals reptes per a la replicabilitat passa per projectar i materialitzar una estratègia compartida per tot un àmbit territorial d'escala superior.

Conclusions

La selecció de les iniciatives exposades en aquest article és tan sols una mostra de les propostes que s'estan començant a implementar en els territoris rurals per aportar un nou enfocament i una nova mirada cap a la gent gran i cap a les seves necessitats, opinions i inquietuds.

Es tracta d'una mostra que permet il·lustrar l'orientació de les polítiques públiques i privades cap a la innovació en l'àmbit dels serveis a les persones, especialment al món rural, per poder fer front a noves realitats socioeconòmiques i noves tendències de futur davant una societat cada cop més envellida i amb una esperança de vida també cada cop més elevada.

L'anàlisi de les experiències permet identificar una sèrie de punts clau que n'assenyalen el caràcter innovador i, alhora, el grau de replicabilitat en altres territoris rurals amb unes característiques similars:

- ➔ Una nova mirada cap al col·lectiu de la gent gran és imprescindible. Les polítiques socials s'han de repensar i alinear amb els canvis demogràfics i socials actuals i, sobretot, de futur.
- ➔ Les persones grans han de passar a ser considerades un subjecte en lloc d'un objecte. S'ha de fomentar el seu apoderament vers una participació activa en la societat, escoltar la seva veu, saber què volen i com ho volen.
- ➔ La gent gran són un actiu i no un passiu. Al món rural, els recursos humans són escassos i, per tant, no es pot prescindir de l'experiència, els coneixements i les opinions de les persones grans en tots els nivells de la societat, també en els processos participació i de desenvolupament del territori.
- ➔ Les seves necessitats són una oportunitat. Cal concebre els serveis d'atenció a les persones grans com una oportunitat d'ocupació al territori que cal dignificar i valorar, especialment entre les dones i els joves, com un jaciment de feina per a aquests dos col·lectius.
- ➔ La creació de nous serveis i activitats al territori pot fomentar l'atracció de nova població. Hi ha zones on serà necessari comptar amb població forana (joves, famílies, dones) per poder donar cobertura a alguns serveis i/o activitats; fet que pot contribuir a frenar el despoblament d'alguns municipis rurals molt envellits.
- ➔ L'existència de nous serveis i activitats millora la qualitat de vida dels usuaris, però també la de les seves famílies. Facilita la conciliació laboral, personal i familiar de les persones cuidadores i millora el seu dia a dia. També aporta eines de suport als familiars que no resideixen al mateix municipi que la persona gran usuària dels serveis.

- ➔ Potenciar els serveis de calidesa i no només de qualitat. Els serveis i les activitats adreçats a les persones grans han de tenir present que tracten amb persones i que la sensibilitat, la proximitat, la confiança i la calidesa són factors imprescindibles.
- ➔ Volem envellir a casa. Poder envellir a casa i al poble és una màxima gairebé compartida per la majoria de persones que viuen al món rural. Un entorn conegut, una xarxa de relacions socials sòlida i un paisatge familiar són elements essencials que contribueixen a un envelliment saludable.
- ➔ Els serveis d'atenció a les persones grans al món rural han de ser de proximitat, flexibles i molt adaptables. La realitat dels pobles, sobretot dels més petits, dificulta l'accés de les persones grans que hi resideixen a alguns serveis d'atenció i dinamització. El repte és aproximar-los-hi i fer-los a mida i a uns preus assequibles.
- ➔ Les persones responsables dels projectes amb gent gran han de tenir un rol de facilitadors. Han d'aconseguir mobilitzar les habilitats i les potencialitats de les persones usuàries i participants.
- ➔ L'envelliment actiu és la garantia per a un envelliment de qualitat. Cada cop vivim més i l'objectiu també és viure bé tants anys com es pugui; per tant, saber envellir de forma activa i dinàmica és clau.
- ➔ L'edat és un concepte cada cop més subjectiu. Avui, hi ha moltes persones grans que gaudeixen d'una bona salut, són molt actives i tenen necessitats i inquietuds molt similars a les de la resta de la ciutadania més jove, independentment de l'edat que tinguin.
- ➔ El concepte *sènior*: els més joves d'entre els grans. Algunes de les polítiques més innovadores ja s'adrecen directament al col·lectiu sènior (d'entre 55 i 69 anys) per diferenciar serveis i activitats respecte a la resta del col·lectiu de persones més grans.
- ➔ L'associacionisme entre la gent gran necessita un nou plantejament. Les persones sèniors no se senten representades per la majoria dels casals de gent gran que hi ha al nostre territori. És un model que no s'adiu a les seves necessitats i que està concebut des de l'òptica d'una generació anterior. Els nostres pares no estan envellint de la mateixa forma que ho van fer els nostres avis, de manera que les seves necessitats i interessos tampoc no són els mateixos.
- ➔ Transversalitat enfront de sectorització. Promoure activitats transversals obertes a tota la ciutadania, i no exclusives, per afavorir una inclusió més homogènia i fomentar les relacions intergeneracionals.

Bibliografia

CAMPS, V. (2004). "La vejez como oportunidad", *Monografías Humanitas*. www.fundacionmhm.org.

COMISSIÓ EUROPEA. *European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing. Reference sites*.

FUNDACIÓ MÓN RURAL (coord.) (2015). *L'actualitat del món rural*.

FUNDACIÓ LA CAIXA (2009). *La població rural d'Espanya. Dels desequilibris a la sostenibilitat social*. Col·lecció d'Estudis Socials, núm. 27.

FUNDACIÓ BANCÀRIA LA CAIXA (2017). *Persones que envelleixen al segle XXI: noves realitats*.

GENERALITAT DE CATALUNYA. UNITAT D'ESTRATÈGIA I INTEL·LIGÈNCIA COMPETITIVA D'ACCIÓ (2018). *Economia silver a Catalunya: Informe Sectorial*.

INTERNATIONAL LONGEVITY CENTRE BRAZIL (CENTRO INTERNACIONAL DE LONGEVIDADE BRASIL) (2015). *Active Ageing: A Policy Framework in Response to the Longevity Revolution*.

MINISTERIO DE MEDIO AMBIENTE Y MEDIO RURAL Y MARINO (2010). *Buenas prácticas en desarrollo rural y personas mayores*.

RAIELS (coord.) (2017). *Manual d'innovació social. Bones pràctiques per transferir estratègies de serveis de proximitat en zones rurals*. En el marc del projecte innovador i experimental "Articulació de la Plataforma de Serveis de Proximitat a la gent gran de les Garrigues", impulsat pel Consell Comarcal de les Garrigues amb cofinançament del Servei d'Ocupació de Catalunya.

RUEDA, J.D. *Las personas mayores en el mundo rural. Una ventana a la esperanza*.

UNECE. "Older persons in rural and remote areas", *Policy Brief on Ageing*, núm. 18 [març 2017].

Webgrafia

EMPIC, Plataforma de Serveis de Proximitat a la Gent Gran de les Garrigues. Consell Comarcal de les Garrigues. (<https://empic.cat/>).

EUROPEAN INNOVATION PARTNERSHIP ON ACTIVE AND HEALTHY AGEING (https://ec.europa.eu/eip/ageing/home_en).

FEDERACIÓN DE ASOCIACIONES DE MUJERES RURALES. <http://fademur.es/fademur/formacion-y-proyectos/cooperativas>.

NUEVOS SENDEROS. FUNDACIÓN CEPAIM. (<http://cepaim.org/que-hacemos-convivencia-social/desarrollo-rural/nuevos-senderos-empleo-rural/>).

PROGRAMA +60 ALT EMPORDÀ. CONSELL COMARCAL DE L'ALT EMPORDÀ. (www.mes60.cat).

ROMPIENDO DISTANCIAS. CONSEJERÍA DE SERVICIOS Y DERECHOS SOCIALES DEL PRINCIPADO DE ASTURIAS. (https://www.soci-alasturias.es/rompiendo-distanCIAS/atencion-especifica-a-personas-mayores/rompiendo-distanCIAS_360_1_ap.html).

SENESCÈNCIA. Revista electrònica. Universitat de Barcelona. (http://www.ub.edu/senesciencia/numero_revista/num-juny-2014/)

Font: Pixabay